

Achtergrond

De ruggegraat van de Indiase muziek

Wat is een raga?

Op 14 november is het raga-nacht in de Grote Zaal. Urenlang klinken raga's uit heel India, volgens de experts een weg naar extase... Wat het begrip betekent, is nog niet zo eenvoudig uit te leggen. Preludium doet een poging.

DOOR JOEP BOR EN LUDWIG PESCH

Een raga is een verzameling van zowel traditionele als populaire melodieën, een melodisch raamwerk waarbinnen musici improviseren. De soms duizenden liederen en instrumentale composities in een raga hebben een aantal eigenschappen met elkaar gemeen en drukken een bepaald muzikaal idee uit. Je zou een raga dus als een melodische soort kunnen omschrijven. 'Die specifieke combinatie van tonen en melodische bewegingen, of dat unieke melodische geluid waardoor men in vervoering wordt gebracht, is volgens experts een raga.' Deze korte maar krachtige definitie staat in de *Brihaddeshi* of *Grote Volksmuziektradities* uit de negende eeuw. Matanga, de legendarische auteur van dit muziektheoretische werk benadrukt dat talloze raga's hun oorsprong in de volksmuziek (*deshi*) hadden.

Raga is het belangrijkste en tevens het meest complexe begrip in de Indiase muziek. Niemand wist en weet hoeveel raga's er bestaan. Er waren er vroeger al zoveel in omloop die moeilijk van elkaar te onderscheiden waren dat volgens Nanyadeva (1097-1147) zelfs 'grote raga-geleerden als Matanga en zijn opvolgers niet de raga-ocean zijn overgestoken.' Geschat wordt dat er tegenwoordig zowel in het noorden als het zuiden van India zo'n 150 bekende raga's zijn, waarvan er ongeveer vijftig regelmatig worden uitgevoerd. Daarnaast bestaan er duizenden zeldzame en verouderde varianten.

KLEUR

Het woord raga is afgeleid van *ranj*, wat betekent ergens door 'gekleurd' of 'ontroerd' worden. Een aantal raga's wordt al genoemd in de oudste Indiase verhandeling over

theater, muziek en dans – de *Natya Shastra* uit het begin van onze jaartelling. Maar in de Indiase oudheid verwezen raga's naar de specifieke emoties die een *modus* (*jati*) kon oproepen. In veel opzichten waren de *jati*'s de voorlopers van de raga's.

Wanneer deze *modi* door raga's vervangen werden is onbekend. Wel is duidelijk dat de muziek aan het eind van het eerste millennium een metamorfose had ondergaan. Er werd toen een onderscheid gemaakt tussen de oude rituele muziek (*marga*) en de contemporaine regionale muziek (*deshi*). Raga's waren de melodische fundamenteën van de levende muziek, en zijn dat nog steeds.

'Raga kleurt de geest', zei Matanga. De unieke 'sound' van een raga raakt dus een gevoelige snaar. Sterker nog, raga's kunnen mensen tot extase brengen, waardoor zij hun dagelijkse beslommingen even vergeten en in contact komen met een diepe emotie. Hoewel iedere raga een bepaalde stemming of gemoedstoestand oproept, zijn deze nauwelijks onder woorden te brengen. 'Je moet ze zelf ervaren' zei Nanyadeva. Inderdaad, door vaak naar verschillende raga's te luisteren, herken je zowel hun emotionele als muzikale Gestalt. En door een raga uit te voeren, geeft de musicus deze 'vorm' en brengt hij hem als het ware tot leven.

Voor sommige artiesten gaat dit zo ver dat raga's goddelijk zijn en zich tijdens het zingen of spelen manifesteren. Minder devotievolle musici beschouwen een raga als een uniek melodisch raamwerk waarbinnen zij in alle vrijheid kunnen componeren en improviseren.

RAGINI'S

Raga's werden al in een vroeg stadium geas-

hier afbeelding Bhairati uit de Raga Guide, die is groter

Achtergrond

is deze groter te krijgen? moet hier wel dragend beeld hebben

socieerd met een bepaalde kleur, godheid, planeet, seizoen en tijd van de dag. Vervolgens werden ze in korte contemplatieve gedichten (*dhyana's*) als goddelijke of menselijke figuren verbeeld. Op die manier ontstond het idee dat iedere raga een eigen identiteit heeft. Bhairavi werd bijvoorbeeld beschreven als een mooie, intelligente jonge vrouw die de god Shiva vereert 'in een kristallen tempeltje bij het meer, met liederen die door het ritme van bekkentjes worden geaccentueerd'.

Ondanks dat het moeilijk is om het begrip raga te definiëren, is er de laatste duizend jaar uitvoerig over de classificatie van raga's en het verschil tussen de ene en de andere raga geschreven. Er zijn voortdurend nieuwe raga-systemen ontwikkeld, omdat raga's niet statisch zijn en musici ze steeds weer anders interpreteren.

Tussen 1500 en 1900 spraken de raga-ragini-systemen het meest tot de verbeelding van Noord-Indiase musici. Hierin hadden zes 'mannelijke' raga's ieder vijf of zes 'vrouwen' – ragini's – en soms ook een aantal 'kinderen'. De poëtische beschrijvingen van raga's en ragini's werden ook in series miniatuurschilderingen afgebeeld. Deze ragamala's (letterlijk: raga-snoeren) waren een geliefd thema in de schilderkunst en er zijn talloze van dergelijke albums bewaard gebleven.

TOONLADDERS

Indiase musici proberen voortdurend de

PRELUDIUM - november 2008

grenzen van de traditie te verleggen, onder meer door uit ongewone combinaties van tonen nieuwe raga's te creëren. Aangezien er steeds meer raga's bijkwamen en het onmogelijk was deze in het 'man-vrouw-kind' model onder te brengen, begonnen Zuid-Indiase musicologen de raga's op basis van hun toonmateriaal te classificeren. Het meest uitgebreide en rationele systeem van toonladders (*mela's*) werd in de zeventiende eeuw door Venkatamakhi ontwikkeld. Hierin kunnen alle denkbare – dus de bestaande en nog uit te vinden – raga's in 72 toonladders worden ingedeeld.

Pas in de loop van de negentiende eeuw kreeg dit melakarta-systeem een volledige muzikale invulling. Door alle raga's een vaste plaats in het toonladderstelsel te geven, functioneerden de *mela's* als een geheugensteuntje voor musici. Malavagaula – de raga waarmee de training in Zuid-India begint – werd bijvoorbeeld omgedoopt tot Mayamalavagaula, omdat 'Maya' de code is voor de toonladder waarin deze raga wordt ondergebracht. (Voor de toonladders van een aantal bekende Karnatische (Zuid-Indiase) raga's zie muziekvoorbeeld 1.)

Ook in het noorden begonnen sommige musici deze indeling op basis van toonladders te adopteren. In het systeem van de invloedrijke musicoloog Vishnu Narayan Bhatkhande (1860-1936) werden alle Noord-Indiase raga's ondergebracht in tien toonladders (*thaats*, zie het muziekvoorbeeld).

Als Bhatkhande een boekje over de evolutie en classificatie van planten of dieren had gelezen, dan zou hij zich gerealiseerd hebben hoe inconsistent en simplistisch zijn systeem was: legio raga's kunnen er niet in ondergebracht worden. Maar Bhatkhande was een pragmaticus en hij gebruikte de *thaats* omdat deze door sitarspelers werden gebruikt. Hij verzamelde duizenden composities in honderden raga's en publiceerde deze in een zedelijke verzameling die nog steeds als een standaardwerk geldt. Hierdoor is zijn classificatie ook nu nog de meest gangbare in het noorden van India.

EIGENSCHAPPEN

Wat zijn de muzikale eigenschappen (*laksha-*

